

Hvorfor er du så taus, Hill-Marta?

Av Dag Rydmark, Tromsø

Einar Gerhardsen uttalte ved en anledning om Martin Tranmæl: «Ikke en høvdning hevet over alt folket, ikke folketts herre, men folketts tjener. Og allikevel var han høvdningen». Samfunnet har endret seg mye siden Gerhardsens og Tranmæls tid, og Arbeiderpartiet med det.

Alle har vi en fortid og historie, og av og til kan det være greit å minne oss selv om denne. Ny-gaardsvolds regjering innledet i 1935 en ny epoke i det norske folks historie. Opplevelsen av tukthuslovene og andre arbeiderfiendtlige lover gjorde det klart at et politisk systemskifte var i ferd med å finne sted. Nye reformer fulgte på rekke og rad. Vi fikk blinde- og vanføretrygd, trygd for fiskere og sjøfolk, arbeidsløshetsstryg og bedring av syketrygden. Alderstrygden, som kom i 1936, var den desidert viktigste. Trygden utgjorde beskjedne 360 kroner pr. år i bygdene og 480 kroner i byene. Naturlig nok var dette reformer som skapte begeistring i arbeiderklassen, og arbeiderbevegelsen ble båret fram på enølge av entusiasme og begeistring.

Dette var verdier som preget samfunnet i alminnelighet, verdier mange fant det verdi i slåss for noen hektiske vårmåneder for 55 år siden. Mange sloss til og med så godt at de maktet noe ingen andre hadde klart for dem. Polen var rent i senk. Det samme var Frankrike, Belgia og Nederland. Ved Narvik måtte imidlertid tyskerne motstand så kraftig at det kun var snakk om timer før avdelinger tilhørende Alta bataljon hadde tilført fienden, som med våpenmakt ville frarøve samfunnet disse verdier, et sviende militært nederlag. Et nederlag som ville stilt verdens sterkeste militærmakt i forlegenhet.

Tromsø Museum

Museet er STENGT f.o.m. fredag 10. mars kl. 14.00 t.o.m. lørdag 11. mars.

Felttoget kostet dyrt. Mange ble drept, enda flere lemlestet så vel fysisk som mental. I forrykende løp med 50 kilos ammunisjonskasser på gammeldagse skjelker med netter så rustne at skjelken sto stille selv i de bratteste bakker. I tillegg skulle ryggene tåle vekten av personlig stridsutstyr og våpen. Marsjrapport opp til 12 timer i strekk blir vanskelig å forstå med mindre en har opplevd dette selv. Skjelken, i sterkt stigende terreng med en tankvett festet til bandolieret, delte ryggen til mange. Natlige mareritt etter tidskamper med påsatte bajonetter gjorde sterke ner-ver frynsete. De snakket lavt om sine plager.

Medisinsk sakkyndige og fag-militær kompetanse hadde vidt forskjellig syn på om strabasen kunne rubiseres som «usevnerlig hard påkjenning». Dessverre kom de fagmiljøene til kort, og Eitingsutvalget kunne knesette som prinsipp et betydelig dokumentasjonskrav for å oppnå krigspensjon på kollektivt grunnlag. Hvem tenkte på legeerklæring i en nedbrent og rasert landsdel?

Finnmark anno 1945 – år 0

Helsestell og legetjenester var naturlig nok meget mangelfulle. Fattigkassene, eller sosialvesenet, var bunnskrapt. Deres først i toget av de siste 10-15 år at det har blitt allment akseptert å oppsøke psykiater eller psykolog for å få hjelp til det meste. Folk flest hadde en spesiell oppfatning av mentalinstitusjoner til langt opp på 1970-tallet.

Når vi tenker på holdningene til mentalinstitusjoner den gang, hvem ville utsette seg for den be-læsnings dette innebar for å få dokumentasjon på at plagene de hadde kunne relateres til slitet i fjellene ved Narvik mange år tid-

ligere? Hvem ville frivillig henge rundt nakken en merklapp som uvilklårlig ville gi gjensklang i nærmiljøet? Hvem ville utsette seg og sine for slikt? Ikke mange, dessverre. Ja, dessverre, sier jeg. Hadde dette blitt gjort, ville vi sannsynligvis ikke opplevd at veteranforeningen til Alta bataljon måtte begjære rettsak mot den samme stat som de i sin tid var villige til å ofre livet for. I stedet har de klart seg selv. Som de all-tid har gjort.

For mange ble dette etter hvert en for tung bær å bære alene. Da så myndighetene ble anmodet om bistand, ble de, i stedet for en utstrakt hånd, møtt med dokumentasjonskrav! Ekstremteller og andre pårørende har gjennom alle år vært de nærmeste vitner til de påkjenninger deres nærmeste hadde vært igjennom. Vitner uten verdi. Slikt teller ikke for Rikstrygde-verket!

Mangel på militære tradisjoner

Det har dessverre vært forsket lite på krigen i Nord-Norge. Norsk krigshistorie er som kjent mye mer enn trefningene som fant sted på Østlandet, selv om mange historiebøker ikke bærer preg av dette. Holdninger som kom til uttrykk i Eitinger-rapporten, kan i visse kreiser ha vist seg å være allmenne. Der het det som kjent at soldatene ikke var utsatt

for større påkjenninger enn de var trent til å tåle, og som de for øvrig var vant med. Bataljonen hadde heller ikke mange døde og skadde, noe som har vist seg å være sentralt for utvalget. Utvalgsen avstusor et eiendommelig syn på folk fra vår nordligste landsdel.

Manglende uførebegrep

Veteranene fra Alta bataljon er alle i pensjonsalderen. Vi har derfor pr. definisjon ikke noe uførebegrep, fordi veteranene ikke kan fremlegge dokumentasjon for tap av minst 50% erverv i yrkesaktiv alder. Uansett synes det klart at mange av veteranene lider av såkalt posttraumatisk stressyndrom, og kan derfor i alle år ha vært berettiget til menerstatning. En slik skade vil vanligvis kunne gi 20% krigsskade-trygd. Noe av dette er skattefritt, og vil derfor være ganske velkomment. Har noen på noe tids-punkt meddelt veteranene dette? Var det dette du egentlig mente, tidligere utenriksminister Thor-vald Stoltenberg, da du i januar 1992 til Aftenposten uttalte at regjeringen vurderte oppreisning for Alta bataljon? Og du, Hill-Maria Solberg, har du på noe tidspunkt vurdert å lete fram tilråddningen fra Forsvarets overkommando av januar 1992, med sikte på å gjennomgå saken på ny, da med spesiell vekt på de omstridte parametrene fra Eitings-

er-utvalget? Stortinget har sagt sitt med hensyn til pensjon på kollektivt grunnlag. Ja vel. Sjøkk-matt enda en gang, men menerstatning har, så vidt under-tegnete har brukt i erfaring, aldri vært nevnt. En slik erstatning burde derfor være mulig.

Hva med litt selvransakelse?

Alle avdelinger som sloss ved Narvik våren 1940, gjorde en innsats som representerer noe av det mest høyverdige og ærerike innen våre militære tradisjoner. Vil det ikke nå, 50 år etter krigens slutt, være på tide med litt selvransakelse innad i Det norske Arbeiderparti? En selvransakelse som konkluderer med at jo, det var visse ting vi kunne gjort annerledes! Man kunne blant annet sagt som så at ved sykdom som reduserer inntektsevnen, skal de som har gjort en innsats under krigen ha en påplussing på sin uføretrygd som en hederspension, selv om det ikke var noen direkte sammenheng mellom uforheten og krigspåkjenningene. Dette som en ærespensjon.

For Alta-veteranene er saken annerledes. Dette har Stortinget nettopp sagt sitt i forhold til Menerstatning burde imidlertid fort-satt være mulig. Noen veteraner er fortsatt i live. Benytt nå denne siste sjansen. Vis dem den ærbødighet de fortjener – i 50-årsmarkeringens navn!

KJEMPESALG!

Byens største utvalg i avpassede tepper.

Du finner oss i Pyramiden!

Åpent 10-20(18)

Bohus

ECORN 77 63 80 00

Nordllys Fredag 10/3 1995